

Szentendrei díszkapu a müncheni zsinagógának

A németországi zsidó közösségek közül a bajor fővárosé a második legnépesebb. A ma mintegy kilencezres lélekszám – főleg a volt szovjet tagköztársaságokból érkező – betelepülőkkel alakult ki. A Németországi Zsidók Tanácsának elnök asszonya, Charlotte Knobloch, már 1985-ben felvetette a zsidóság céljait szolgáló összefüggő épületkomplexum létrehozásának szükségességét. 1999-ben a városi tanács saját kezdeményezésére szabaddá tett ehhez a város szívében egy második világháborús romterületet a Szent Jakab téren. Az alapkövet 2003-ban helyezték el. Dr. Rena Wandel-Hoefer építész nő tervei szerint itt áll rövidesen az új főzsinagóga, a müncheni izraelita hitközség centruma valamint a város zsidó múzeuma.

Egykori hazánkfia, dr. Robert Guttman, a müncheni zsidó hitközség elöljárója, a Deutschland Radio rádiótanácsának elnöke. Gyökereiről – többek között – így vall: „Budapesten születtem. Valószínűleg boldog gyerek voltam. Aztán elszenvedtem a horrort a gettóban, de én legalább túléltem a borzalmakat. Apám azonban 31 évesen odaveszett. Egy ideig úgy gondoltam, soha többé nem térek vissza ebbe az országba, de egy belső hang azt mondta nekem, hogy nem tagadhatom meg a szülővárosomat. Így hát sok évvel ezelőtt hazalátogattam. Építettem itt egy szalodát. Mivel én álmodtam meg az épületet, nekem ez a legszebb egész Budapesten. Gyakran látogatok haza, de ez az első alkalom, hogy magyarul mondhattam el egy beszédet...”

Szeptember 26-án délben Szentendrén, a Lehoczky-múterem udvarán szónokolt a müncheni új zsinagóga kapujának magyarországi bemutatóján. A zsidó újév alkalmából az ünnepi imából idézett igen találóan: „Mint a kő a szobrász kezében, melyet tetszése szerint formál vagy összetör, / Mint a vas a kovács kezében, melyet izzít vagy felolvaszt, olyanok vagyunk mi a te kezében, Uram”. Még imáinkban is tisztelet övezi a művészeket – folytatta –, ezért én is szeretném újfent kifejezni ön iránt érzett tiszteletemet, kedves Lehoczky úr. Nagy öröm számomra, hogy megismerhettem önt Erdős Mihály barátom jóvoltából, aki ma szintén itt van köztünk. Kívánom, hogy a jövőben még sok remekmű kerüljön ki a keze alól, és a világon mindenütt ismerjék meg a munkáit – mondta. „Ez a kapu az összefogás jelképe is. Egy nem zsidó művész készítette a zsidó hitközség számára, örömet szerezve ezzel egész közösségünknek. Ez a mestermű, amelynek ma együtt örülhetünk, nemcsak a ház látogatóinak készült, hanem az egész városnak, sőt, egy egész országnak. Általa már kívülről felismerhető az épület rendeltetése, célja” – tette hozzá. Méltatása végén a közös szándék és aka-

rat erejéről szólt: „Jelentős dolgok csak összefogásból születhetnek. Mint például ez a csodálatos kapu, amelyet egy ismert magyar művész, egy végtelenül nyugodt, bölcs ember alkotott. A humanitás legfőbb és örök forrása változatlanul az, amit Mózes foglalt szavakba a zsidó népnek. A tízparancsolat igéit később a keresztények is átvették, mert a benne foglalt bölcsesség, és erkölcs az egész emberiség számára irányadó és érthető...”

Lehoczky János, a nemzetközi hírű iparművész így emlékezett vissza az együttműködés kezdetére és a kivitelezésre: „Engem és fiamat, Lehoczky Tivardart december elején keresett meg Guttman úr azal a kéréssel, hogy vállaljuk el az új zsinagóga kapujának tervezését és kivitelezését. Természetesen örömmel vállaltuk. Meghívást kaptunk Münchenbe, ahol a helyszín bejárása, a tervező és a megrendelő megbízottjaival történő egyeztetés és adatszolgáltatás után feladatuk kaptuk a bronzkapu elkészítését. Nem volt ez egyszerű, mert a múlt év végétől ez év májusáig három különböző makett-változatot is készítettünk. Olyan pillanat is volt, hogy majdnem abbahagytam, de aztán az újabb és újabb tárgyalások tovább lendítettek a nehézségeken. A kapu alapja egy vasváz, amelyet teljesen beborítottunk

bronzal. A bronztáblához előbb az előzetes tervrajz alapján gipszmintát, majd ennek segítségével erről negatív mintát készítettünk. Ebbe a homoköntőmintába került aztán a felolvasztott bronz. Az így nyert bronztáblát tisztítottuk, gravíroztuk, csiszoltuk és políroztuk, végül patináztuk. A kapu homloklapján Mózes tízparancsolatának tíz száma látható héberül írva, egyenlőszárú háromszögekből álló raszterrel körülvéve, míg belső oldalán a tízparancsolat első szavai olvashatók, szintén héberül. A háromszög a zsidó kultúra motívumrendszerében meghatározó alapelem, hisz a legfőbb jelkép, a Dávid-csillag is két háromszögből tevődik össze. A kapu méretei hatalmasak: magassága 5,7 m, szélessége 2,4 m, vastagság 16 cm. A befogadó kerettel

együtt a két szárnyának összsúlya 5000 kg. A műretek már szeptember végén megérkezett a rendeltési helyére. Az épületegyüttes ünnepélyes átadására – így a bronzkapu avatását is – november 9-én kerül sor.”

A Zsidó Múzeumba – amely épp ezért különül el a vallási célokat szolgáló szomszédos épületektől – a müncheni lakosságot, a belföldi és külföldi látogatókat egyaránt várják, függetlenül attól, hogy zsidók vagy nem zsidók. Az állandó kiállítás a város történetének szerves részeként mutatja be zsidósága sorának alakulását. Az időszaki tárlatok termei, a könyvtár vagy a tanulmányi részleg, a könyvüzlet és a kávézó egyaránt a nyitottságot sugallják, eleven kulturális életre serkentenek.

Szent Erzsébet nyomdokain

Vándortárlat mai asszonyokról

Noha a művelt Európa csak jövőre ünnepli Szent Erzsébet születésének nyolcszázadik évfordulóját, de már folynak a megemlékezés előkészületei, sőt néhány nemzetközi rendezvény is elkezdődött. Az Árpád-házi királylány ugyan fiatalon hunyt el Marburgban, de rövid élete (1207-1231) folyamán a régió számos országával kapcsolatba került. Magyarországról négy évesen vitték a tübingiai Wartburg várába, hogy később IV. Lajos őrgrof felesége legyen. Korán megözvegyülvén, a jótékonykodásban keresett vigasztalást, de ezt rokonsága rossz szemmel nézte, elűzte az otthonából. A ferences szerzetesek szegénységi eszméit vallva, gyóntatóatyjának nyomdokain jutott el Marburgba, ahol ispotályt alapított. Élete hátralevő részében a betegek ápolásában segédkezett. Kegyes életvitele miatt már halála után négy évvel szentté avatták, s azóta is így tisztelik világszerte.

A közelgő jubileum alkalmából „Európai fórum. Mai nők – Szent Erzsébet nyomdokain” elnevezéssel létrejött egy német-magyar együttműködés. A kromsdorfi Európa-házban működő Tübingiai Filmiroda és az egri érsekség bábáskodott a megszületésénél. Az Európát bejáró vándortárlat időszaki helyszínei találkozási lehetőséget adnak a közönség és a művész, illetve az egyházi méltóságok és politikai tisztségviselők között. Az országhatárokat átlépő egykori magyar királylány – a szervezők értékelése szerint – manapság is integráló személyként szerepelhet a bővülő Európában. Alakja kiindulási pontot kínálhat a terület növekedésével elkerülhetetlenül együtt járó gondok megoldásában. Életútja, humanitása nemcsak a keresztény hívők számára lehet iránymutató.

Susanne Kloibert fotóművésznő maga is így gondolta, amikor mintegy száz – legkülönbözőbb foglalkozású és életkorú – mai nőt kapott lencsevégre

abban a Közép-Európában, ahová Szent Erzsébet példamutatásának hatása kisugárzott. Magyar, lengyel, cseh, szlovák, ukrán, román, valamint osztrák és német földön fényképezett, miközben életeszményeikről is kikérdezte őket. Mit jelent manapság Szent Erzsébet emléke? Honnan merítik a céljaikat s az elérésükhöz szükséges kitartást? – tette fel a kérdéseit.

Az ötletgazdák, védnökök és szervezők (mások mellett Christine Lieberknecht, a Maria Pavlovna Társaság kuratóriuma elnöke, dr. Dieter L. Koch az Európai Parlament tagja, dr. Helmut Schöps Németország wroclawi főkonzulja, dr. Seregély István egri érsek) a kortársi portrékat s az interjúkérdésekre adott válaszokat közös kiállítás keretében juttatják vissza oda, ahonnan azok származnak. A vándortárlat első állomása Esztergom volt Magyarországon, majd Eger következett. Hazai helyszín lesz még Szurdokpüspöki és Erzsébet szülővárosa, Sárospatak is. A tervek szerint a közeljövőben eljut az anyag II. Rákóczi Ferenc szülőhelyére, a szlovákiai Borsi kastélymúzeumába. Lengyelországban Wroclaw után Swidnica, valamint Jelenia Góra ad majd otthont a kiállításnak. Idén még Németországba is eljut az anyag: Kromsdorf és Erfurt látja vendégül a bemutatót, jövőre pedig Görlitz, Drezda és Weida lesznek átmeneti állomáshelyei. Utoljára Wiehe és Volkenroda kolostorában lesznek megtekinthetők a képek és a szövegek. Az időszaki kiállítást mindenütt társrendezvények – hangversenyek, filmvetítések, kerekasztal-beszélgetések – egészítik ki. A két esztendőn és számos országhatáron áthúzódó projekt 2007 novemberében Erfurt Ágoston-rendi kolostorában egy összeurópai értekezlettel zárul. Ennek „Szent Erzsébet – Mai nők. Mi a teendő a tízparancsolat betartásáért?” lesz a témaköre.